

▷ Greetje de Vries, 'Razende Roeland met een krijtje. De geschiedenisdocent en het vernieuwde programma' in *Kleio* 3 (april 2008) 35-37.

Terug naar de tijdbalk

EEN VERGELIJKEND ONDERZOEK NAAR LES-METHODEN VOOR HET GESCHIEDENISONDERWIJS

Ineens waren ze er, die grote kleurrijke boeken vol afbeeldingen en tijdbalken. En net zo plotseling domineerden woorden als 'oriëntatiekennis', 'kernbegrippen' en 'kenmerkende aspecten' iedere vakinhoudelijke conversatie. Hoe staat het, anderhalf jaar na de invoering van de nieuwe lesmethoden voor de Tweede Fase, met de tevredenheid over de boeken?

Vorig jaar werd in *Kleio* verslag gedaan van een VGN-bijeenkomst over het nieuwe examenprogramma. Docenten discussieerden over de verschillende lesmethodes en inventariseerden de grootste knelpunten. Die bijeenkomst sloot goed aan bij het onderzoek dat wij tegelijkertijd bezig waren op te zetten, namelijk het vergelijken van verschillende lesmethodes. Wat zowel uit de VGN-middag als uit ons eigen onderzoek bleek, was dat er vanuit het werkveld veel belangstelling was voor dergelijke vergelijkingen. Het merendeel van de respondenten van de enquête wilden op de hoogte gehouden worden van de uitkomsten.

De grote belangstelling geeft niet alleen betrokkenheid van geschiedenisdocenten met het vak weer, maar was ook een indicatie voor de onwennigheid over de nieuwe methode. Dat bleek ook uit de onderzoeksresultaten: meer dan de helft van de docenten was het eens met de stelling dat een groot deel van de moeilijkheden voortkwam uit het feit dat de methode nieuw voor hen was. Het afgelopen jaar was het zoeken naar hoe de leerteksten zijn geschreven, wat het niveau van de werkboekvragen is en welke onderwerpen wel en niet behandeld moesten worden.

Kanttekening

Ons onderzoek bestond uit twee delen. Het eerste deel was een vergelijking tussen drie populaire lesmethoden: *Feniks* (ThiemeMeulenhoff), *MeMo* (Malmberg) en *Geschiedenis Werkplaats* (Noordhoff Uitgevers). We vergeleken de boeken op verschillende onderdelen, zoals tekstlengte,

brongebruik en opbouw van het hoofdstuk.

Het tweede deel van het onderzoek was een enquête onder docenten en leerlingen naar de tevredenheid over de gebruikte lesmethode. Een paar kanttekeningen bij de resultaten: ons onderzoek is niet representatief genoeg om de conclusies met keiharde cijfers te kunnen staven. Het aantal respondenten is daar simpelweg te klein voor. Wel komen de trends die we bij deze kleine groep signaleren overeen met ervaringen uit de praktijk.

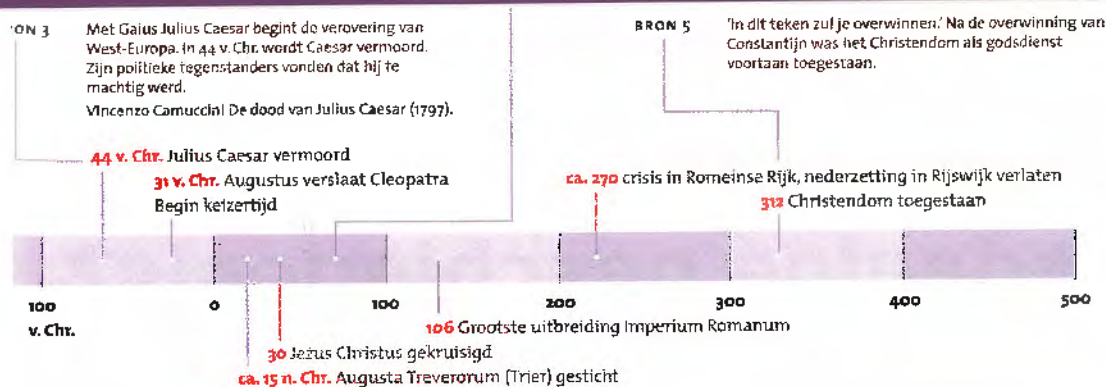
We enquêteerden zowel docenten als leerlingen, maar de mening van de docent over het boek zal ook bij de leerlingen een rol spelen. (On)bewust zal een docent in de les uitstralen of hij enthousiast is over het nieuwe examenprogramma of niet.

Ook moeten we bij het lezen van de conclusies en aanbevelingen in gedachten houden dat de uitgeverijen onder grote druk stonden om de lesmethoden op tijd af te leveren. Lange tijd was niet zeker of de vernieuwingen daadwerkelijk ingevoerd zouden worden en daardoor was er geen tijd om de boeken uitvoerig te testen.

Resultaten van het onderzoek

De indeling van de drie methoden is vrijwel hetzelfde. De hoofdstukindeling is gebaseerd op de tijdvakken en de kenmerkende aspecten zijn als leidraad voor de paragrafen genomen. *MeMo* heeft relatief veel aandacht voor de historische perioden. De exacte volgorde van de aspecten wordt alleen door *MeMo* aangehouden. Over het algemeen wordt bij de kenmerkende aspecten de – soms wat ingewikkelde

Tim Veldhuis, Frans Reede en Hester Koers studeerden vorig jaar af aan het IVLOS en begonnen in september 2008 als docenten geschiedenis aan Oosterlicht College (Nieuwegein) & het Leidse Rijn College (Utrecht), het Scala College (Alphen a/d Rijn) en het Minkema College (Woerden).

formulering – van het ministerie aangehouden, alleen *Feniks* wijkt hier in sommige hoofdstukken van af.

In de enquête vroegen we aan docenten en leerlingen wat ze belangrijk vonden in een methode. Bij beide scoorde taal en structuur hoog; leerlingen gaven daarnaast aan plaatjes en feiten belangrijk te vinden. Opvallend was dat leerlingen die *Feniks* gebruiken – een methode met een relatief korte begrippenlijst – onder de optie ‘anders’, vaak aangaven een begrippenlijst in het boek te willen hebben. *MeMo* heeft, vergeleken met de andere, de meest uitgebreide begrippenlijst.

Kennis van de chronologie is de basis van het vak geschiedenis. De drie methoden scoorden op dit gebied alledrie (gematigd) positief, volgens het oordeel van de docenten. Het beste was *Geschiedenis Werkplaats*, tweede *Feniks* en derde *MeMo*.

We hebben docenten en leerlingen gevraagd een cijfer te geven aan de methode die zij gebruiken. Over het algemeen gaven docenten een hoger cijfer dan leerlingen, maar de uitslag was hetzelfde, namelijk eerst *Geschiedenis Werkplaats*, daarna *Feniks* en *MeMo*.

Met enige voorzichtigheid kunnen we stellen dat zowel docenten als leerlingen het meest tevreden waren over *Geschiedenis Werkplaats*. *Feniks* en *MeMo* komen respectievelijk op de tweede en derde plaats, maar scoren vrijwel gelijk. Het verschil tussen de nummer één en de tweede derde plaats is daarentegen erg groot. Vwo-docenten gaven overigens *MeMo* een iets betere beoordeling dan *Feniks*. Op de vraag aan docenten of hun problemen met de methode grotendeels voortkwamen uit onwennigheid over het boek, antwoordt meer dan de helft met ‘ja’. Het meest gold dit voor docenten die met *Feniks* werkten.

Tot slot vroegen we of de respondenten volgend jaar met dezelfde methode willen werken. De uitkomsten waren zeer divers. Bij *Feniks* waren verreweg de meeste leerlingen tegen het boek, terwijl de docenten aangaven er wel mee door te willen gaan. Bij *Geschiedenis Werkplaats* was zowel bij de leerlingen als bij de docenten een ruime meerderheid voor doorgaan met het boek. Bij *MeMo* hadden we alleen de respons van de docenten en daarvan antwoordde eenderde instemmend, eenderde afwijzend en eenderde wist het nog niet.

Aanbevelingen

Wat betekenen deze resultaten nu voor de lespraktijk? Een paar aanbevelingen:

- Leerlingen geven aan dat ze het belangrijk vinden dat er een begrippenlijst is. Ook vinden ze het belangrijk dat het taalgebruik passend is (niet te moeilijk). Lay-out en ICT-mogelijkheden scoren een stuk lager. Als docent zou je de leerlingen zelf een begrippenlijst van moeilijke woorden kunnen laten aanleggen. Docenten die *Feniks* gebruiken, zouden de leerlingen (meer) kunnen attenderen op de digitale begrippenlijst die bij de methode hoort.
- Om oriëntatiekennis op te doen moeten leerlingen associaties bij tijdvakken krijgen. Dus maak de tijdvakken levend met beelden van architectuur, cultuur, markante gebeurtenissen, door het bekijken van films, naar kunst en door het laten maken van een tijdvakdossier.
- Help leerlingen met het begrijpen van de chronologie. Vooral binnen een hoofdstuk duizelt het de leerlingen wel eens omdat de paragrafen thematisch geordend zijn (want gebaseerd op kenmerkende aspecten). Dus terug naar de tijd balk! Trek waar mogelijk parallellen tussen hoofdstukken, perioden en tijdvakken.
- Voor *Feniks*docenten geldt: benut vooral de sterke kanten van de methode. Dus besteed aandacht aan de oriëntatie en de afsluiting van de hoofdstukken en plan tijd in voor de tijdrovende, maar effectieve activerende opdrachten. Gebruik de paragrafen meer als naslagwerk dan als letterlijke leertekst en selecteer als sectie wat de leerlingen moeten weten van bepaalde onderwerpen.

VERDER LEZEN

Baas, M.C., ‘Dit is onderwijs in geschiedenis’. Verkenning van het geschiedenis-examen nieuwe stijl (2007). Thesis, te raadplegen via het Scriptie Archief van de UU, www.igitur.nl.

Vries, Jan de, ‘Waarheen leidt ons het kompas? De pilotexamens over oriëntatiekennis’ in *Kleio* 6 (september 2007) 12-18.

Meer onderzoeken van docenten in opleiding aan het IVLOS zijn te vinden op www2.ivlos.uu.nl/geschiedenis, onder het kopje ‘info vak geschiedenis’. Hier staat ook de volledige versie van het bovengenoemde onderzoek.